Naši su pjesnici rekli da smo mi Hrvati golubinje ćudi. Ipak smo, uza svu tu »golubinju ćud«, svojom upornošću sve do sada j e d i n i na području rimskog obreda zadržali divnu baštinu sv. braće: narodni, ž i v i narodni jezik u liturgiji. Na tridentskom koncilu branio je tadašnji zagrebački biskup i tadašnji zadarski nadbiskup (premda Talijan) djelimičnu primjenu narodnog jezika u misi. Danas se misao i zahvat sv. braće uvođenjem narodnog jezika u liturgiju općenito smatra opravdanom i providencijalnom. To je pokazala i liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila. Na neke važne formulacije u toj konstituciji bitno je utjecao energični istup nekih naših biskupa, upravo u pitanju liturgijskog jezika. Okupimo se dakle svi, pa zajedno s našim biskupima poradimo oko toga da se propisi i direktive liturgijske konstitucije, osobito što se tiče liturgijskog jezika, kod nas tako primijene da u budućnosti Hrvati mogu, u shvatljivoj simbiozi s latinskim i staroslavenskim na čitavom svom području, u onom dijelu misne liturgije, koji spada na vjernike i koji se na njih izrijekom odnosi, i misno bogoslužje vršiti na živom hrvatskom jeziku. To bi, u ovom pitanju, trebala da bude *prima lex*. Tome treba podložiti sve ostalo. Budemo li složni, nema sumnje da će Sv. Stolica udovoljiti ovoj želji hrvatskih katolika, svećenika i biskupa:

Quae dedit princeps, dabit ipsa semper
Roma salutem.

Dr DRAGUTIN KNIEWALD

UPOTREBA ZVONA U LITURGIJI

U prvom ovogodišnjem broju »Službe Božje« netko je upravio upit uredništvu **o zvonjenju:** što o tom kažu liturgijski zakoni, ili, ako ne kažu ništa, što je prikladno i pravilno. Na taj upit uredništvo je ukratko odgovorilo. Uzimljem tu prigodu, da malko opširnije progovorim o upotrebi zvona u liturgiji. Ona, ako i nisu bitno potrebna za vršenje službe Božje, svakako su veoma korisna. Zato ih i ima svaka kršćanska crkva. Crkva bez zvonika i bez zvona jest kao turska džamija ili židovska sinagoga ili budistička pagoda. — Prije svega:

I. NEKOLIKO KRATKIH POVIJESNIH CRTICA

A) U Starom zavjetu

U bogoslužju Staroga zavjeta zvona se nisu upotrebljavala. Spominju se samo mali zlatni zvončići, koji su po odredbi Božjoj morali biti prišiveni na rub svečanog ruha, koji je Veliki svećenik oblačio, kad je vršio službu Božju. Svrha je tih zvončića bila, da udahne u narodu poštovanje prema velikom svećeniku i uopće prema službi Božjoj, te da ih upozori na početak i svršetak iste službe: »Da se čuje zvonjenje kad god on (veliki sveć.) ulazi u svetište pred Gospoda ili kad izlazi«: (Izl. 28, 35.) U tom smislu čitamo u Crkvenjaku (45, 10) u hvalospjevu Aronu: »Opasao ga je Gospod mnogim zlatnim zvončićima unaokolo, da zvone uz korake njegove i da glas njihov ozvanja u svetištu, sinovima naroda njegova na opomenu«.

Drugdje u St. zavjetu nema spomena zvona. Mjesto zvona Hebrejci su upotrebljavali **trublje.** Blagdani su se naviještali trubljenjem u trublje, duže ili kraće, prema veličini blagdana, a isto tako trubljenjem u trublje pozivalo se na službu Božju.

Te su trublje bile trostruke: 1. **Keren,** što Vulgata prevodi **cornu.** To je bila muzička sprava napravljena od roga ovnećeg ili volujskoga ili od koje kovine u obliku roga. — 2. **Šofar,** Vulg. *tuba.* To je bila muzička sprava slična rogu, napravljena od srebra ili koje druge plemenite kovine, a ne rijetko i od ovnećeg ili volujskog roga. U Svetom Pismu St. z. često se neizmjence upotrebljava šofar i keren. Uz zvuk šofara Gospod je proglasio sa Siona staroga zavjetni zakon, i na njegov zvuk padoše zidine Jeriha, nakon što ga Izraelci obiđoše sedam puta trubeći u trublje. U šofar kao i u keren trubilo se uoči blagdana i svaki prvi dan u mjesecu, koji je Izraelcima bio mali blagdan, ono što naš narod zove »susvetica«.[1])

Znamenit je naziv **Keren-Jobel** i **Šofar-Jobel** = **jubilejski rog** i **jubilejska trublja,** o kojima je govor knjizi Levitskoj gl. 25 i u Jozuinoj gl. 6. Jobel znači jaki, svečani zvuk. Jubilejski rog i jubilejska trublja, dakle, znače: jako, otegnuto, svečano trubljenje, mi bismo rekli svečano »slaviti u zvona«. Tako se trubilo po svoj izraelskoj zemlji na početku svake pedesete godine. Odatle se ta godina zvala **šenat-hajobel** =

---

[1]) Zato psalmista pjeva u ps. 80: »*Buccinate in neomenia tuba* Trubite u trublju o mladom mjesecu«.

jubilejska godina. Taj naziv ostao je i u kršćanskoj Crkvi, i u svim modernim jezicima, te i mi Hrvati zovemo stanoviti broj godina (50, 100) jubilejom. Tako za svećenika kažemo da slavi srebrni misnički jubilej (25. god. Mlade Mise), ili zlatni (50. god.) ili dijamantni (60. god.). Ta riječ, dakle, hebrejskog je izvora, a znači trublje koje su svečano trubile na početku izraelske pedesete jubilejske godine.

3. Još se spominje u Sv. Pismu St. z. jedna vrst trublje, koja se upotrebljava u bogoslužju U ps. 97. poziv lje psalmista »Psallite Domino. . . **in tubis ductilibus et voce tubae corneae**« »Tuba ductilis« zove se u izvorniku **hazozerah,** a »tuba cornea« već poznati »šofar«. Prva je dakle ona koja se pravila od rastegljive kovine, zato Vulg. prevodi »ductilis«,[2]) a druga je — kako sam prije već kazao — od pravoga naravnog roga ovnećega ili volujskoga. Hazozera bila je isključivo svećeničko i levitsko glazbalo, (dočim su se običnim rogom i šofarom služili i svjetovnjaci), naređena od samoga Boga za sazivanje pupa na vjerske skupštine (Broj 10).[3])

B) U Novom zavjetu

Ni u Novome zavjetu ispočetka nijesu se zvona upotrebljavala u bogoslužju. Za njih se uopće i nije znalo. A i da se znalo, prva tri vijeka, za vrijeme rimskog progonstva, ne bi se bila smjela upotrebljavati javno. Da se pozove vjernike na službu Božju slali su se posebni »cursores = teklići« koji su od kuće do kuće kršćana javljali sat bogoslužja. A redovno svake nedjelje svećenici su pod sv. Misom javljali sakupljenim vjernicima blagdane i službe Božje kroz nastajnu sedmicu, kako se to i danas po našim crkvama čini.

Kad je proglašena sloboda kršćanske vjere, nisu još bila poznata zvona, pa se na službu Božju pozivalo, kao u Starom zavjetu, trubljenjem u trube ili udaranjem u bubanj; ili su se u tu svrhu upotrebljavale škrebetaljke ili drvena klepetala. Ostatak toga običaja sačuvao se do danas u crkvi u Svetoj sedmici, kad radi žalosti zbog smrti Gospodnje zvona šute.[4])

---

[2]) Bile su obično napravljene od srebra (v. Num. 10, 2). Zato sam ja u svom djelu »Psalam Davidovi«, hazasera preveo sa »*srebrna trublja*«.

[3]) V. P. Vlašić: Psalmi Davidovi, sv. I. str. 31 i 32 (Dubrovnik 1923).

Tko je pronašao zvona i kada, ne može se sa stalnošću ustanoviti. Isto se tako ne može sa stalnošću kazati, kad su se zvona počela upotrebljavati u službi Božjoj i gdje se to najprije počelo. Najvjerojatnije je, da su se zvona počela upotrebljavati u crkvama u šestom stoljeću i to u zapadnoj Evropi, u Francuskoj i u Italiji. Nekoji pripisuju papi Sebinijanu, koji je vladao Crkvom od god. 604—606, da je on uveo zvona za crkvenu uporabu. Toliko je izvjesno, da je crkvena uporaba zvona bila već u 7. i 8. vijeku općenita. U doba Karla Velikoga bila su već u običaju. Za ta najstarija zvona nije trebalo graditi zvonike jer su bila malena i lagana, pa su stajala na tornjiću na crkvenim vratima ili na zidu crkve. Pravi zvonici, odijeljeni od crkve, počeli su se graditi u 14. vijeku.[5])

II CRKVENI PROPISI O ZVONJENJU

1. Zvonjenje malim zvoncem u crkvi

Sadašnji crkveni propisi o zvonjenju u crkvi sadrže se u misalu, ritualu i ceremonijalu. Ti su propisi slijedeći:

1 Prije nego svećenik izađe izađe iz sakristije da služi sv. Misu ili obavi koju javnu funkciju, neka ministrant, gdje je običaj, dade zvoncem znak, da počimlje služba Božja.

2. Na »Gloriju« Velikog četvrtka i Velike subote ima se zvoniti svim malim zvoncima u crkvi za sve vrijeme dok cele-

---

[4]) Neka mi ovdje bude dopuštena jedna digresija. Kao mladi svećenik u Dubrovniku bio sam pozvan od jednog župnika da propovijedam na blagdan Zaštitnika njegove župe. Ujutro oko 9 sati začujem u blizini crkve veliku buku i bacanje kamenja. Pomislio sam u prvi mah, da je nastala »buna u puku«. Ali me župnik sa smiješkom na ustima umiri govoreći: »To zvone djeca prvi put za župnu sv. Misu«. — »Pa to je zvonjava?« upitah ja začuđeno. — »Jest«, odgovori župnik. »Nemamo na zvoniku zvona, odnjela ih je vlada za lijevanje topova (bilo je to za vrijeme prvog svjetskog rata), pa da nekako dadem znak narodu, kad će biti sv. Misa ili koja druga pobožnost, objesio sam o jedno stablo kraj crkve dvije prazne petrolejske kante, i rekao djeci, da tri puta prije sv. Mise udaraju u kante štapima ili kamenjem, da ljudi čuju i dođu u crkvu. A djeca veselo prihvatila i još veselije »zvone« na Misu, dok ne razbiju kante. Ali tad ću nabaviti druge, jer kanta od petroleja ima, a zvona nema, pa se valja snaći kako se može.«

[5]) V. Schuch-Polz: Pastirsko Bogoslovlje, s njemačkog preveli Gjanić i Strižić. Zagreb 1917. str. 288. — Fr. Ušeničnik: Katolička Liturgika. Ljubljana 1933. str. 58.

brans ne završi cio hvalospjev. Na pjevanim ili pučkim Misama u nedjelje i blagdane može se također, gdje je običaj, zvoniti, na Gloriju, ali kraće.

3. Prema ceremonijalu ministrant treba da ukratko na »Sanctus« zazvoni zvoncem tri puta a na Posvećenje 7 puta, i to prvi put »paulo ante consecrationem«, praktično na »Hanc igitur«, drugi put, kad svećenik prvi put poklekne poslije pretvorbe kruha, treći put kad podiže sv. Hostiju, četvrti put kad drugi put poklekne. Peti put, kad svećenik poklekne poslije pretvorbe vina, šesti put kad podiže Kalež, a sedmi put kad se drugi put pokloni sv. Krvi. Ali — to ceremonijal izrijekom spominje — može se na Podizanje u dva navrata bez prikida »continuate sed modeste« — jedanput od prvog do drugog poklona sv. Hostiji, a drugi put presv. Krvi. U starim ceremonijalima i misalima nije bilo naznačeno što sad novi »Codex rubricarum« od 26. IV 1960. ističe: da to zvonjenje prije Posvećenja upozoruje organistu, da prestane svirati, u smislu instrukcije Pija XII »De musica sarca« br. 27.

4. Također u starom ceremonijalu nije bilo propisano, da se zvoni na Pričesti pod Misom, dok se po novoj odredbi Sv. Kongregacije Obreda ima dati prije Pričesti znak zvoncem. Ova je novost shvatljiva. Prije se prije Pričesti i pod Misom kao i izvan Mise molio »Ispovijed«, sad po novim odredbama moljenje Ispovijedi prije Pričesti pod Misom otpada, pa da vjernici, koji se kane pričestiti, znadu hoće li svećenik pričešćivati, dade se znak zvoncem. Taj zvuk zvona prije Pričesti istodobno upozoruje organistu — kako prije Posvećenja — da prestane svirati, kad svećenik započne govoriti »Evo Jaganjac Božji«. Tako nove rubrike. Kad se dijeli sv. Pričest izvan Mise može se također zvoncem dati znak.

5. Na svršetku **Blagoslova sa Presvetim** ceremonijal propisuje da se dade znak zvoncem, kad svećenik blagoslivlja ostensorijem ili piksidom »ut populus distans de momento benedictionis admoneatur«. Cermonijal ne spominje da se zazvoni i kad se otvara svetohranište za blagoslov, ali gdje je običaj zvoniti može se slobodno nastaviti, jer nije protiv ceremonijala, nego u duhu istog.

6. Kad se javno dijeli sv. Poputbina umirućemu, ritual propisuje, da svećenika prati netko koji će putem od crkve do kuće bolesnika »neprestano zvoniti u zvonce«, da upozori vjer-

nike na prolazak Svetotajstva. To zvonjenje otpada, kad se Poputbina dijeli privatno, kako to u naše doba biva po gradovima a negdje i po selima.

Kad se ne smije zvoniti

Ono, što je gore rečeno o zvonjenju pod Sv. Misom vrijedi u glavnom za sve Mise, tihe ili pjevane, pa i one, koje se govore u privatnim oratorijima i u skrovitom mjestu.[6])

Ali postoje neke zabrane Sr. Kongragacije Obreda, naznačene i u ceremonijalu, kad se ne smije pod Misom zvoniti. A ti su slučaji slijedeći:

1. Svakome je poznato da se ne smije zvoniti od »Glorije« Velikoga četvrtka do »Glorije« Velike subote, pa to ne bi ni trebalo spominjati.

2. Kad se Misa govori na oltaru pred kojim je kor, ne smije se pod Misom zvoniti, ako se u to vrijeme u koru moli oficij. Isto je tako strogo zabranjeno — »omnino prohibetur« zvoniti pod Misom, za vrijeme, kad se u crkvi obavlja koja javna pobožnost ili zadušnice ili procesija.

3. Kad je u crkvi javno izloženo Svetotajstvo ne smije se zvoniti pod Misom, pa ni pjevanoj, pa ni onoj expositionis ili repositionis ni u nedjelje ni na blagdane. Ali se može dati znak zvoncem, kad svećenik izlazi iz sakristije da služi sv. Misu.

4. Kad se u crkvi govori zajedno više sv. Misa, »conveniens est« da se samo pod jednom Misom zvoni, i to pod glavnom ili koja je prva započela.

5. Sv. Kongregacija obreda dekretom od 10. IX 1898. zabranila je da se u crkvi upotrebljavaju mjesto zvonca tako zvani cimbal — srebrna ili od druge kovine ploča, koju se objesi o jedan štap, pa se po njoj udara gvozdenom ili drvenom šipkom.

2. Zvonjenje velikim zvonima na zvoniku

Ni u misalu ni u ceremonijalu ne spominje se zvonjava velikih zvona sa zvonika osim u gloriji Vel. četvrtka i subote.

---

[6]) Sv. Kongragacija Obreda, 18. VI 1885.

Ondje su samo propisi za mala zvonca u crkvi. U ritualu ima već nekojih propisa, koji se odnose na zvonjenje u zvoniku. Tako se u Naslovu V, gl. VIII br. 4 propisuje, da se prema mjesnom običaju dade znak zvonom, da je netko preminuo, »da se oni koji čuju pomole Bogu za njegovu dušu.« Isto tako, kad se ima obaviti sprovod kojeg mrtvaca, »neka se da određeni znak zvonom, **po običaju kako to biva u mjestu«.**

U ritualu ima nekoliko naznačenih obreda prigodom raznih ophoda, a, začudo, propis da se zvoni stoji samo prije ophoda »kad se odgodi zlo vrijeme«. Tu u rubrici stoji: »Zazvone zvona i zazove se u crkvu one koji mogu doći.«

No odatle nipošto ne slijedi, da se prije drugih ophoda ili drugih crkvenih funkciza ne zvoni: to se **predpostavlja,** jer je prvotna svrha zvonjenja u velika zvona, da se **pozove narod na službu Božju** i da se uzveliča služba Božja. Tu svrhu zvona ističe na prvom mjestu ona molitva, koja se moli na blagoslovu ili posveti zvona: »Podaj, molimo, da Duh Sveti po službi neznatnog sluge Tvoga, posveti ovo zvono, pripravljeno za Tvoju sv. Crkvu, da njegovo udaranje **i zvonjava poziva vjernike k sv. Crkvi i k višnjoj nagradi. Kad njegovi zvuci zazuje u ušima naroda, neka u ovom raste perdana vjera«.** Iz toga jasno slijedi, da se zvoni prije bilo koje službe Božje.

Iz toga također jasno slijedi, da je posvema u duhu Crkve, da blagdani unaprijed naviještaju zvonjavom (ili slavljenjem zvona) bilo na vigiliju blagdana, kako se to negdje uobičava, bilo koji dan prije. Na pr. Dubrovniku na vigiliju velikih blagdana zvone sva zvona sviju gradskih crkava u 11, 11 i po i u 12 sati te uvečer na Zdravu Mariju. A po našim otocima slavi se nekoliko dana prije velikih blagdana ujutro, na podne i uvečer, kad zvoni »Anđeo Gospodnji.« I to zvonjenje ili slavljenje podiže duše vjerenika i nekako ih pripravlja na dotični veliki blagdan. A to svakako treba zadržati prema običaju dotičnog mjesta.

Samo dakako i tu bi trebalo malko reforme, vazda sporazumno sa tako zvanim crkvenim ocima, starješinama bratovština i drugim uglednijim pobožnim vjernicima da ne nastane »buna u puku«, jer je naš narod (a tako su i drugi) veoma konservativan i ljubomorno čuva stare običaje. Sad bi, u doba vatikanskog koncila, bilo lakše učiniti koju reformu, na pr. u ovom smjeru:

1. U mjestima, gdje su na zvoniku više od tri zvona, neka se ne zvoni u sva zvona svake nedjelje i svakog pa i manjeg blagdana (susvetice) nego samo na velike crkvene blagdane. Ako je pet zvona neka se svih pet zvona zvoni ili slavi samo na najveće blagdane (Božić, Uskrs, Duhovi Bogojavljenje, Uzašašće, Tijelovo Svi Sveti, Velika Gospa, Zaštitnik mjesta, Osmina Božića (Nova god. i koja svečana izvanredna prigoda); na ostale blagdane »primae classis« dosta bi bilo zvoniti u 4 zvona, a u obične nedjelje i manje blagdane samo u tri. Tako bi u očima puka većma odskočila važnost kojeg blagdana, a to Crkva i želi. Zato je ona u novim rubrikama[7]) istakla razliku između pojedinih blagdana u kalendaru, stavivši na prvo mjesto tri najveće i glavne svetkovine, koje se slave »cum octava« a to su **Božić, Uskrs i Duhovi.** Onda na drugom mjestu velike blagdane Gospodnje (Bogojavljenje, Uzašašće, Tijelovo itd.) na trećem mjestu dva Gospina zapovijedna blagdana Velika Gospa i Bezgrešno Začeće, a onda ostale svetkovine Gospe i Svetaca.[8])

2. To bi trebalo imati pred očima i u pogledu **»slavljenja« pred pojedine blagdane;** da se ne slavi pred svaki i mali blagdan punih osam dana, kako to negdje prakticiraju. Gdje je običaj slavljenja neka svakako ostane pred Božić i Duhove osam dana prije, pred druge velike blagdane dosta bi bilo slaviti tri dana prije, ili, ako se baš hoće, pet dana, a pred manje blagdane samo dan prije. To bi bilo u duhu liturgije, u kojoj Crkva čini razliku između većih i manjih blagdana. Tako na pr. na blagdane 1 classis sav je »offic. div. festivum« a na dane 2 cl. »semifestivum«.

●

Neka mi ovdje bude dopušteno učiniti jednu primjedbu vrijednom i poštovanom uredniku »Službe Božje«.

U odgovoru na onaj upit o zvonjenju kazao je na kraju ovo: »Osobito nije skladno slaviti osam dana prije blagdana u vrijeme adventa i korizme«. — Što se tiče korizme »concedo«, ali što se tiče adventa »nego«.

Istina je da je i advent u liturgiji neke vrsti pokorničkog vremena, ali je adventska liturgijska pokora puno blaža od korizmene: to je u neku ruku vesela pokora, veselo očekivanje dolaska Spasiteljeva. U tom su smislu sastavljeni svi molitve-

---

[7]) Rubricae Breviarii et Missalis Romani, 1960, p. 25.

ni obrasci u smislu i brevijaru. Svi ti obrasci odišu radošću zbog bliskog blagdana Porođenja Kristova. Često se čitaju poklici slični ovom: »Jerusalem, gaude gaudio magno. quia veniet tibi Salvator. alleluja«. — »Exulta satis, filia Sion.: jubila, filia Jerusalem, quia Salvator tuus veniet«. — »Canite tuba in Sion, quia prope est dies Domini, ecce veniet ad salvandum nos, alleluja« itd.[8]) Sasvim je, dakle, u duhu Crkve, da se tom veselom očekivanju i radosnom »trubljenju u sionsku trublju« pridruži svečano slavljenje zvoną pred Božić, gdje je to običaj. Sigurno bi veoma nepovoljno, da ne rečem i skandalozno djelovalo na pobožni puk, ondje gdje je običaj slaviti pred blagdane, kad se ne bi slavilo pred Božić, tobože zbog pokorničkog adventskog vremena. Uostalom nema protiv toga nikakve crkvene zabrane.

Još jedan kratki odgovor na pitanja:

Kad se ima zvoniti na zvoniku za vrijeme službe Božje?

O tom ne postoji nikakav precizni propis bilo u ceremonijalu, bilo u rtiualu. Sadašnji Crkveni zakonik, kan. 1155 kaže samo općenito: »Dolično je, da svaka crkva ima zvona, kojima će se vjernici pozivati na službu Božju i druge vjerske čine, a zabranjeno je upotrebljavati ih u čisto svjetovne svrhe, osim u nuždi i po dozvoli ordinarija. ili iz zakonitog običaja«. — Međutim, imajući u vidu svrhu zvona, posebno istaknutu u ceremonijalu i ritualu, te riješenje Sv. Kongregacije Obreda od 25. X 1922, možemo punim pravom zaključiti:[9])

Kad god na svečane dane za vrijeme sv. Mise zvoni u crkvi malo zvonce, dolično je da mu se pridruže i velika zvona sa zvonika, a to je na Sanctus i na Podizanje, (te na Gloriju,

---

[8]) I sam post Badnjega dana nazivlju moralisti »jejunium gaudiosum« i dopuštaju da se može »Ratione solemnitatis et laetitiae« na drugom obroku dvaput više hrane uzeti, nego druge postne dane. Tako sv. Alfonso i dr. v. Noldin: Summa Teologae Moralis, Oeniponte 1941 (27 ed.) vol. III, p. 624.

[9]) Bio je upravljen Sv. Kongregaciji Obreda upit: Da li se ima zvoniti malim zvoncem u crkvi, na Sanctus i na Podizanje, kako je propisano za tihe Mise, također i na pjevanim, svečanim i pontifikalnim Misama, i ako o tom rubrike šute. Sv. Kongr. Obr. dne 25. X odgovorila je »Affirmative«, s obrazloženjem, da to zvonjenje na tihim i pjevanim Misama ima istu svrhu, i da je to već uobičajeno V. Enchridion Canonicum seu S. Sedis Responsiones. Romae, 1954, p. 161.

gdje je običaj). Ceremonijal ističe, da je svrha tom zvonjenju malim zvoncem, da se upozori vjernike u crkvi na te svete čine, a ta svrha je i velikih zvona na zvoniku: da upozori one vjernike u mjestu, koji nisu u crkvi, na te svete čine. To isto znači i za zvonjenje, kad se daje blagoslov sa Presvetim, kad se vodi procesija, kad se pjeva »Tebe Boga hvalimo« ili na Vesperama »Magnificat« i u sličnim prigodama. Osim te prve svrhe ima to zvonjenje i drugu svrhu, da dade čast Bogu,[10]) i uzveličaju službu Božju. Tako se kod nas i do sada prakticiralo, pa nek se prakticira i unaprijed, jer i Crkva poštuje dobre običaje, ako se ne protive izričitim rubrikama; a ovi se ne protive. —

Koliko se puta ima zvoniti na bilo koju službu Božju, to Crkva ostavlja običaju pojedinog mjesta, kada se to razabire iz rubrike o zvonjeju pri smrti i sprovodu vjernika.

Zvonjenje blagotvorno utječe na dušu čovjeka, pa i onoga, koji nije baš tankoćutnog osjećaja. Glasoviti danski književnik Joergensen, klatario se sa sumnjivim društvom božićne noći ulicama nekoga grada na sjeveru. Ali kad je začuo zvuk božićnih zvona, koja su zvali na Ponoćku, nije se mogao oteti njihovom zvuku, pa je i on otišao ucrkvu, gdje je bio početak njegova obraćanja.

Göteov Faust, razočaran u životu, bio je već približio usnama bočicu otrova, da ga ispije, ali u taj čas začuje veselu zvonjavu uskrsnih zvona, i čaša otrova ispade mu iz ruku na tle i razbi se, a on se osvijesti i klikne: »Opet me imaš, zemljo Božja!«

Poznat je onaj krasni opis u Manzonijevim »I Promessi sposi« kako se onaj ljuti vuk »Innominato« obratio u tiho jagnje kad je čuo svečano zvonjenje zvona pri dolasku svetog kardinala nadbiskupa Federika Bormeo.

Nisu to jedini slučaji. Događa se nešto slično i u naše vrijeme. Zato neka zvone zvona na blagdane, »da njihovi zvuci zazuje u ušima naroda, neka u ovom raste predana vjera«.

o. PETAR VLAŠIĆ

---

[10]) Zato i ima na nekim zvonima natpis: »Deum laudo«.